

בבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט גבוה לצדק

בג"ץ 856/17

לפני: כבוד השופט נ' הנדל
כבוד השופטת ע' ברון
כבוד השופטת י' וילנר

העותר: דמיטרי פוסטרלוב

נגד

המשיבים: 1. כנסת ישראל
2. משרד המשפטים

עתירה למתן צו על תנאי

בשם העותר: בעצמו
בשם המשיב 1: עו"ד צביאל גנץ
בשם המשיב 2: עו"ד שוש שמואלי

פסק-דין

השופטת ע' ברון:

1. בעתירה שלפנינו מבקש העותר להורות למשיבה 1 (להלן: הכנסת) לחוקק חוק המחייב הקמת מאגר אלקטרוני של חוקים ופסקי דין – שיהיה פתוח לעיון הציבור ללא תשלום, וירכז את ההלכה המשפטית הנוהגת בכל תחומי המשפט (ובכלל זאת חקיקה ראשית, חקיקת משנה ופסקי דין תקדימיים).

העותר סבור כי במדינת ישראל דברי חקיקה (ראשית ומשנית) ופסקי דין אינם נגישים לציבור די הצורך. לדברי העותר, "אחת השיטות להסתיר מידע – היא פשוט לא לסדר אותו בצורה הגיונית. לדוגמא, מילון שהמילים בו מופיעות בצורה שרירותית ולא מסודרות לפי סדר אלפביתי. המידע במילון כזה כאילו מפורסם, אבל בשביל למצוא אותו צריך להשקיע מאמצים בלתי סבירים, מה שהופך אותו ללא נגיש באופן מעשי."

על פי הנטען בעתירה, חקיקה ראשית אמנם מתפרסמת באתרי אינטרנט שונים – ואולם הפרסום נעשה ללא הפנייה לחקיקת משנה שנחקקה מכוחו, וגם לא לפרשנות

שניתנה לחוק בפסיקת בית המשפט העליון. המשמעות היא שאדם שאינו בעל השכלה משפטית, לא יכול לעמוד בעצמו על התמונה השלמה בסוגיה משפטית מסוימת – ואין לו מנוס מלהסתייע בשירותיו של עורך דין. לדידו של העותר, הדבר מביא לאפלייתם של אותם מעוטי יכולת שידם אינה משגת לשלם לעורך דין. ועוד נטען כי ככל שהדין החל פחות נגיש לציבור, כך עולה וגובר הצורך בשירותים משפטיים; בעוד "תעשייה משפטית בישראל מגלגלת עשרות מילארדי שקלים בשנה, עשרות אלפי צעירים כל שנה מצטרפים לשוק המשפטי. הכספים האלה וכוח האדם יכולים להיות מושקעים לטובת החברה."

העותר מציע אפוא "לבנות מאגר מידע נגיש לציבור שיכיל את כל ההלכה למעשה. משתמש שרוצה לקבל מידע על נושא מסוים – מזין את הכותרת של הנושא לתוך מנוע חיפוש ומקבל בבת אחת את כל החוקים, חקיקת משנה ופסקי דין תקדימיים רלוונטיים."

2. דינה של העתירה להידחות על הסף, ולו רק בשל הסעד המבוקש בה – העומד בניגוד מוחלט להלכה הנוהגת מקדמת דנא, ולפיה "אין בידי בית המשפט להורות למחוקק לחוקק חוק". כידוע, בית משפט זה "מתרחק מהתערבות בהליכי חקיקה", וזאת בהתאם לתפיסה המעוגנת בהפרדת רשויות (ראו: בג"ץ 4191/16 דולב נ' ראש ממשלת ישראל (12.9.2017); בג"ץ 589/17 פלונית נ' הכנסת (26.01.2017); בג"ץ 11716/05 פרץ נ' יו"ר הכנסת (7.3.2006); בג"ץ 5677/04 עמותת "אלערפאן" נ' שר האוצר (16.3.2005)).

לגופו של עניין וכפי שניתן להבין מן העתירה, העותר מבקש את הקמתו של מאגר משפטי שישמש כמעין "עורך דין ממוחשב". ב"קליק" על עכבר המחשב, אמור מאגר זה לספק מענה לכל שאלה משפטית, תוך הסתמכות על פסקי דין תקדימיים וחקיקה רלוונטית. ואולם התייחסות ממצה לסוגיה משפטית טעונה מומחיות בקריאת טקסטים משפטיים ובהסקת מסקנות מתוך הממצאים שעלו. כפי שציין המשיב 2 (להלן: משרד המשפטים) ובצדק, יכולת ממוחשבת כזו כפי הנראה טרם נבראה, וחקיקת חוק המחייב הקמתה לא תאפשר יצירתה יש מאין. העותר מעוניין למעשה בכלי ממוחשב שיסייע לו בייצוג ובטיפול בענייניו המשפטיים, בלא ליטול שירותיו של עורך דין; ברי כי זאת לא ניתן לביצוע, וגם בשל כך דינה של העתירה להידחות על הסף.

בשולי הדברים יצוין, כי בעלי דין שאינם מיוצגים רשאים לפנות לשם קבלת סיוע משפטי לאגף הסיוע המשפטי במשרד המשפטים, או לפרויקט "שכר מצווה" בלשכת עורכי הדין, וזאת בכפוף לעמידה בקריטריונים מתאימים. באתר הרשות השופטת אף מפורסמים תדריכים, חוברות ודפי מידע בנוגע להליכים המתנהלים בערכאות השונות של בתי המשפט; וכן פועלות בבתי המשפט עמדות סיוע משפטי לבעלי דין בלתי מיוצגים בהליכים דחופים.

3. בלא לגרוע מן האמור בדבר דחיית העתירה על הסף, ולנוכח החשיבות הגלומה בפומביותו של הדין הנוהג והנגשת מידע מסוג זה לציבור, מצאנו לנכון להוסיף עוד מספר מילים בנושא.

עקרון פומביות הדיון נהנה ממעמד חוקתי על-חוקי בשיטתנו המשפטית, ועל חשיבותו ומרכזיותו אין ולא יכול להיות חולק (ראו: סעיף 3 לחוק יסוד: השפיטה; רע"א 3007/02 יצחק נ' מוזס, בפסקאות 9-10 לפסק דינה של השופטת ד' דורנר (30.9.2002)). דיון פומבי "מהווה סימן היכר לשיטה משפטית בחברה דמוקרטית, שמזמינה את כלל הציבור להיחשף לפעולותיה, ללמוד אותן לבקרה ולהעריכן. פומביות הדיון חיונית היא. כך יכול כל אזרח להיחשף להליך המשפטי, בין אם עניינו בהליך הנו אישי ובין אם התעניינותו נובעת מכל טעם אחר. זכותו הבסיסית של כל אזרח לדעת, ללמוד ולחקור את המתרחש בתוך אולם בית המשפט, בטרקלין בו דנים על החטא ועונשו כמו גם את זהות השופט היושב בדין, את זהות בעלי הדין ואת טיבה של ההכרעה השיפוטית" (בש"פ 2484/05 פרי נ' מדינת ישראל, פסקה 4 (18.7.2005)).

בכל הנוגע לפרסום דברי חקיקה – החוק מחייב פרסום ברשומות בלבד של חקיקה ראשית ותקנות בנות-פועל תחיקתי. כך מורה סעיף 10(א) לפקודת סדרי השלטון והמשפט, התש"ח-1948, וסעיף 17 לפקודת הפרשנות [נוסח חדש]. עם זאת, באתר האינטרנט של משרד המשפטים מתפרסמים דברי חקיקה ראשית ומשנית החל משנת 2005; וחוקים רבים נוספים נגישים באתרי האינטרנט של משרדי הממשלה השונים, כל אחד בתחומו.

4. בניגוד למשתמע מן העתירה, נראה כי בשנים האחרונות חלה התקדמות של ממש בהנגשה של חקיקת הכנסת והחלטותיו של בית המשפט העליון לציבור, וזאת באמצעות הקמת מאגרי מידע מקוונים שהגישה אליהם נוחה ואינה כרוכה בתשלום. בדצמבר 2014 הוקם על ידי הכנסת "מאגר החקיקה הלאומי" – שמטרתו לאפשר גישה לכל חוקיה של מדינת ישראל, החל מתקופת המנדט. במאגר זה ניתן אף למצוא מידע על אודות היסטוריית החקיקה של כל חוק, חקיקה, פרוטוקולי דיונים במליאה ובוועדות הכנסת, ונוסחי הצעות החוק בגלגולי ההליך השונים. בחודשים האחרונים אף הושק אתר אינטרנט חדש לבית המשפט העליון, הזמין בכתובת supreme.court.gov.il. לאתר זה גרסאות בעברית, ערבית ואנגלית, והוא מצויד במנגנון חדש לאיתור הליכים, פסקי דין והחלטות של בית המשפט העליון.

אכן, מלאכת הנגשת הדין טרם הושלמה. מתגובת משרד המשפטים לעתירה עולה כי על הפרק עומדת עתה הרחבתו של "מאגר החקיקה הלאומי" באופן שיכלול אף נוסח משולב ומלא של דברי החקיקה הראשית, לאחר שהוטמעו בו תיקוני חקיקה;

וכן פרסום מקיף של חקיקת משנה. מן הראוי להמשיך ולשקוד גם בעתיד על מלאכת פרסום הדין לציבור (הן דברי חקיקה והן פסקי דין), תוך עשיית שימוש במגוון האפשרויות שמעמידה הטכנולוגיה – וזאת לנוכח החשיבות הגלומה בפומביותו של מידע מסוג זה, כפי שעמדנו עליה לעיל.

5. סוף דבר, אנו מורים על דחיית העתירה על הסף. אין צו להוצאות.

ניתן היום, כ"ח בשבט התשע"ח (13.2.2018).

ש ו פ ט ת

ש ו פ ט ת

ש ו פ ט